

Karsten Dusse

Mindful moorden

A.W. Bruna Uitgevers

1 Mindfulness

‘Als je voor een deur staat te wachten, sta je voor een deur te wachten. Als je ruzie hebt met je vrouw, heb je ruzie met je vrouw. Dat is mindfulness. Als je voor een deur staat te wachten en je gebruikt die tijd om in gedachten verder te ruziën met je vrouw, dan is dat geen mindfulness. Dat is alleen maar dom.’

Joschka Breitner

*Onthaasten op de inhaalstrook –
Mindfulness voor managers*

Laat ik even vooropstellen: ik ben niet gewelddadig aangelegd. Integendeel. Zo ben ik bijvoorbeeld van mijn levensdagen nog nooit betrokken geweest bij een vechtpartij. En pas op mijn tweeënveertigste heb ik voor het eerst iemand vermoord. In mijn huidige werkomgeving is dat aan de late kant. Eerlijkheidshalve moet ik daar wel bij vermelden dat ik een week later al op een half dozijn zat.

Dat klinkt trouwens wel erg negatief. Wat ik heb gedaan, deed ik met de beste bedoelingen. Het was het logische gevolg van mijn keuze om meer mindful door het leven te gaan. Om werk en gezinsleven meer met elkaar in evenwicht te brengen.

Mijn eerste kennismaking met mindfulness was je reinste stress. Katharina, mijn vrouw, wilde mij dwingen om me meer te ontspannen. Ze wilde dat ik aan mijn beperkte veer-

kracht zou werken, aan mijn gebrek aan betrouwbaarheid, mijn verwrongen prioriteiten. Om ons huwelijk nog een kans te geven.

Ze wilde de evenwichtige, ambitieuze, idealistische jongeman weer terug op wie ze tien jaar geleden verliefd was geworden. Als ik tegen haar zou hebben gezegd dat ik graag haar lichaam terug wilde waar ik tien jaar geleden verliefd op was geworden, dan zou ons huwelijk ter plekke voorbij zijn geweest. En terecht natuurlijk. Op het lichaam van een vrouw mag de tijd sporen achterlaten, op de ziel van een man kennelijk niet. En dus ging niet mijn vrouw met haar lichaam naar de plastisch chirurg, maar ging ik met mijn ziel naar mindfulnessstraining.

Voor zover ik wist was mindfulness gewoon het zoveelste slappe aftreksel van de esoterische thee die elk decennium opnieuw wordt opgewarmd om onder een nieuwe naam weer aan de man te worden gebracht. Mindfulness was zoiets als autogene training zonder erbij te hoeven gaan liggen. Yoga zonder je in bochten te wringen. Meditatie zonder klemmers. Of, zoals het in het artikel in *Manager* stond dat mijn vrouw op een dag demonstratief op de ontbijttafel legde: 'Mindfulness is de waardevrije en liefdevolle waarneming van het ogenblik'. Een definitie die ik al net zo contourloos vond als van die kiezelstenen die op het strand geheel zinloos op elkaar worden gestapeld door mensen die zo uitiem ontspannen zijn dat het aan belangeloosheid grenst.

Of ik ooit met die mindfulness zou hebben meegedaan als het alleen maar om ons was gegaan, om mijn vrouw en mij? Ik weet het niet. Maar we hebben een dochttertje, Emily, en voor haar zou ik me van Sodom naar Gomorra laten sturen als er in een van die steden nog een kans was geweest voor ons als gezin.

Zo kwam het dus dat ik op een donderdagavond in januari een afspraak had met mijn nieuwe mindfulnesscoach. Toen

ik aan de zware houten deur van zijn 'praktijk' aanbelde om het onder meer over mijn tijdmanagement te hebben, was ik al vijftientig minuten te laat.

De praktijkruimten bevonden zich op de begane grond van een volledig gerenoveerd oud pand in een chique buurt in onze stad. Ik had zijn flyer zien liggen in de wellnessruimte van een vijfsterrenhotel. Zijn tarieven kende ik van het internet. Iemand die mensen een hele bom duiten aftroggelt om hun wat meer gelatenheid bij te brengen, zou er vast geen probleem mee hebben om bij een betalende laatkomer de tijd vrolijk weg te mediteren.

Dacht ik. Maar nadat ik had aangebeld gebeurde er aanvankelijk helemaal niets.

Tot aan het moment dat die ontspanningsgoeroe weigerde de deur open te doen, was ik eigenlijk heel gelaten geweest, want de reden voor mijn te laat komen was heel inzichtelijk.

Ik ben strafrechtadvocaat en had nog laat in de middag naar het politiebureau gemoeten vanwege de verlenging van een voorlopige hechtenis. Een medewerker van Dragan Sergowicz, mijn voornaamste cliënt, was die middag in een juwelierszaak aangetroffen, waar hij een verlovingsring had willen uitzoeken. In plaats van geld had hij een geladen pistool bij zich. Toen de getoonde ringen hem niet bevielen, sloeg hij de juwelier met het wapen tegen de slaap. Aangezien de juwelier tegen die tijd het stille alarm al had ingeschakeld, trof de politie bij aankomst een op de vloer liggende juwelier aan en een man die bij het zien van twee op hem gerichte machinepistolen geen enkele weerstand bood.

Ze namen hem mee naar het politiebureau en informeerden zowel mij als de rechter-commissaris.

In mijn jonge jaren als idealistisch rechtenstudent zou ik het meer dan terecht hebben gevonden als zo'n aso tot aan de behandeling van de strafzaak in voorlopige hechtenis was gebleven om vervolgens voor een paar jaar in de bak te verdwij-

nen. Met mijn jarenlange ervaring als strafpleiter voor aso's had ik de malloot binnen twee uur weer op vrije voeten.

Ik was dus niet zomaar te laat gekomen, ik was succesvol te laat gekomen. En als die ontspanningsklojo niet de hele rest van het uur vol zou gaan zitten zeiken, zou ik hem ook kunnen vertellen waarom ik zo succesvol was.

De jongeman met een voorliefde voor gewapend inkopen doen was vijfentwintig jaar oud en woonde nog bij zijn ouders. Hij had geen strafblad vanwege geweldsdelicten, alleen vanwege drugsdelicten. Er was geen sprake van vlucht- of herhalingsgevaar. Bovendien deelde hij de algemene maatschappelijke waarden rondom huwelijk en gezin. Daarom was hij tenslotte bij de juwelier geweest: middels het vervreemden van een ring had hij uitdrukking willen geven aan zijn bereidheid tot het stichten van een gezin.

Voor de juwelier in het ziekenhuis en de patrouillerende agent was het ongetwijfeld moeilijk te vatten dat iemand die een geweldsdelict had begaan nog diezelfde avond weer omringd door zijn vrienden met opgeheven middelvinger de staat kon bespotten. Ook mijn vrouw had op dit punt soms ronduit moeite met mijn werk. Maar het was niet mijn taak om ons rechtssysteem aan andere mensen uit te leggen. Mijn werk bestond uit het volgens alle regelen der kunst gebruiken van dit systeem. Ik verdiende mijn geld door iets goeds te doen voor slechte mensen. Punt uit. En dat werk beheerste ik tot in de puntjes. Ik was een uitmuntend strafpleiter. Werkzaam bij een van de meest gerenommeerde advocatenkantoren van de stad. Vierentwintig uur per dag inzetbaar.

Dat gaf stress, logisch. En het was niet altijd in evenwicht te brengen met ons gezinsleven.

Daarom stond ik daar ook voor die deur van dat mindfull type. Dat mij niet binnenliet. Ik begon de spanning te voelen in mijn nek.

Maar mijn werkstress werd ruim gecompenseerd: auto van de zaak, maatpakken, dure horloges. Vroeger had ik nooit veel om statussymbolen gegeven. Maar als je als advocaat de georganiseerde misdaad vertegenwoordigt, dan moet je statussymbolen hebben. Alleen al omdat je zelf het statussymbool van je cliënt bent.

Ik kreeg een groot kantoor, een designbureau en een maandsalaris van vijf cijfers voor mijn gezin: mijn prachtige dochter, mijn geweldige vrouw en mij.

Oké, een hoog viercijferig bedrag daarvan ging op aan de hypotheek van ons huis. Een huis waarin een pracht van een kind woonde dat ik vanwege mijn werktijden nooit zag. Bij een liefhebbende moeder met wie ik, als ik haar al eens zag, alleen nog maar ruziemaakte. Ik omdat ik geïrriteerd was vanwege mijn werk, waar ik mijn vrouw niets over kon vertellen omdat ze de pest had aan mijn werk, en zij omdat ze de hele dag alleen op het kind moest passen en daarvoor haar serieuze baan als afdelingshoofd bij een verzekeringsmaatschappij had opgegeven. Als je de liefde tussen ons wilde vergelijken met een teer plantje, dan hadden we dat bij het verpotten naar de grote familiepot duidelijk onvoldoende verzorgd. Het ging ons kortom zoals het zoveel succesvolle jonge gezinnen gaat: klote.

Om werk en gezin te kunnen verenigen, en omdat ik van ons tweeën de enige was die over beide beschikte, had mijn vrouw mij uitverkoren om aan mezelf te gaan werken. Ze stuurde me naar de mindfulnesscoach. Die niet opendeed. Idioot. De spanning in mijn nek begon zich bij elke beweging van mijn hoofd kenbaar te maken middels zacht krakende geluiden.

Ik belde opnieuw aan. De zware houten deur was kennelijk pas in de beits gezet. Zo rook ze in elk geval.

Eindelijk ging de deur open. De man in de deuropening stond erbij alsof hij de hele tijd achter die deur op de loer had

gestaan en op die tweede bel had gewacht. Hij was een paar jaar ouder dan ik, zo begin vijftig.

‘We hadden een afspraak om acht uur,’ zei hij. Meteen draaide hij zich om en liep zonder nog een woord de kale gang in. Ik liep achter hem aan een spaarzaam gemeubileerd kantoor met indirecte verlichting in.

De man maakte een ascetische indruk. Geen grammetje vet aan zijn pezige lijf. Zo’n type bij wie een subcutaan ingespoten slagroomtaart nog geen sporen achterlaat. Zijn uiterlijk was verzorgd. Hij droeg een stonewashed spijkerbroek, een grofgebreid wollen vest over een eenvoudig wit katoenen overhemd en pantoffels aan zijn blote voeten. Geen horloge, geen sieraden.

Een groter contrast was ondenkbaar. Ik droeg mijn donkerblauwe maatpak, wit overhemd met manchetknopen, blauw-zilveren stropdas met dasspeld bezet met diamanten, Breitling-horloge, trouwring, zwarte sokken, schoenen van Budapest. Het aantal kledingstukken dat ik meer aanhad dan hij overtrof het aantal meubelstukken in zijn spreekkamer. Twee stoelen, een tafel, een boekenplank en een bijzet-tafeltje met dranken.

‘Ja, sorry. Druk op de weg.’ Ik wilde het liefst meteen weer weg, alleen al vanwege het feit dat hij me niet eens had begroet. Als ik behoefte had aan verwijten vanwege een beroepsmatig opgelopen vertraging, dan kon ik die gratis en voor niks van mijn vrouw krijgen. Maar als Katharina erachter zou komen dat ik niet alleen te laat bij mijn mindfulness-cursus was komen opdagen, maar er ook meteen beledigd weer vandoor was gegaan, zou ik minstens twee ontspanningscoaches nodig hebben om het hoofd te bieden aan de stress die dat zou opleveren.

‘Ik moest op het laatste moment nog naar het politiebureau voor de verlenging van een voorlopige hechtenis. Diefstal met geweld. Daarom kon ik niet zomaar...’ Waarom zat ik nou

eigenlijk de hele tijd te praten? Hij was hier toch zeker de heer des huizes? Hoorde hij me niet een stoel aan te bieden? Of op zijn minst iets te zeggen? Maar hij keek me alleen maar aan. Ongeveer zoals mijn dochter kijkt als ze in het bos een kever ziet. En zoals de kever instinctief meteen van schrik verstart als hij door een onbekende soort wordt geobserveerd, begon ik dwangmatig te praten.

‘We zouden het gewoon een beetje versneld kunnen doen... voor hetzelfde geld,’ probeerde ik mijn mislukte openingszet recht te buigen.

‘Een weg wordt niet korter als je gaat rennen,’ luidde het antwoord.

Op de koffiemokken van mijn secretaresse had ik wel diepzinnigere spreuken gelezen. En deze werd niet eens gecompenseerd door een kop goede koffie. Geen goed begin.

‘Gaat u toch zitten. Wilt u een kop thee?’

Eindelijk. Ik nam plaats in een van de stoelen die eruitzagen alsof ze in de jaren zeventig een designprijs hadden gewonnen. Ze bestonden in feite uit een enkele chromen buis bespannen met een zitting van bruin ribfluweel. De stoel zat opvallend lekker.

‘Hebt u ook een espresso?’

‘Is groene thee goed?’

Mijn espressoverzoek negerend begon hij al in te schenken uit een glazen kan. Aan het melkachtig uitgeslagen glas kon je zien dat die al jarenlang dagelijks in gebruik was.

‘Alstublieft. Lauw.’

‘Goed, om eerlijk te zijn weet ik niet of ik hier nou eigenlijk wel juist ben...’ zei ik, terwijl ik houvast zocht aan mijn theekopje. Ik had gehoopt dat hij me in de rede zou vallen. Dat gebeurde niet. Mijn gestamel bleef onafgemaakt in de ruimte hangen en stuitte daar op de open blik van de man tegenover mij. Pas toen vaststond dat ik niet meer verder zou spreken, nam ook hij een slok thee.

‘Ik ken u inmiddels dertig minuten en ik denk dat u hier heel wat nuttigs kunt leren.’

‘U kunt mij nog helemaal geen dertig minuten kennen. Ik ben hier pas amper drie minuten,’ merkte ik scherpzinnig op.

‘Maar u had hier al dertig minuten kunnen zijn. De eerste circa vijftientig minuten hebt u kennelijk met iets heel anders doorgebracht. Daarna stond u drie minuten lang voor de deur te overwegen of u nog een keer zou aanbellen. Klopt dat?’ antwoordde hij op provocerend milde toon.

‘Eh...’

‘En nadat u eindelijk had besloten om nog een keer aan te bellen, ben ik in de drie minuten die u nu inmiddels in mijn kamer bent te weten gekomen dat u afspraken waarbij het bij wijze van uitzondering niet om u gaat niet als bindend beschouwt, dat u uw prioriteiten uitsluitend op grond van uiterlijke omstandigheden stelt, dat u meent zich tegenover een volslagen vreemde te moeten rechtvaardigen, dat u niet tegen zwijgen kunt, dat u een situatie die afwijkt van de norm zoals u die gewend bent niet intuïtief kunt vatten en dat u volledig gevangenzit in uw gewoonten. Hoe voelt u zich?’

Wow. Die vent had gelijk.

‘Als u nou precies om al die redenen niet met mij naar bed wilt, dan voel ik me echt helemaal thuis,’ liet ik me ontvallen.

De coach verslikte zich in zijn groene thee, begon te hoesten en vervolgens hartelijk te lachen. Toen hij was uitgehoest en -gelachen stak hij me zijn hand toe.

‘Joschka Breitner. Fijn dat u hier bent.’

‘Björn Diemel, aangenaam.’

Het ijs was gebroken.

‘Vertel eens, waarom bent u hier?’ wilde Joschka Breitner weten.

Ik dacht even na. Er schoten me duizend redenen tegelijk te binnen, en tegelijk geen enkele. Ik bedacht dat je tegenover een mindfulnessstrainer een zekere mate van openheid aan de

dag moet leggen. En na zijn lachbui vond ik de heer Breitner ook best sympathiek. Maar dat wilde nog niet zeggen dat ik bereid was om zomaar intieme details uit mijn privéleven ten beste te geven. De heer Breitner merkte mijn innerlijke gewalk op.

‘Noem gewoon vijf dingen die te maken hebben met het feit dat u hier bent.’

Ik haalde diep adem en stak van wal.

‘Er zitten te weinig uren in een dag, ik kan me niet ontspannen, ik ben gestrest, mijn vrouw werkt op mijn zenuwen, ik zie mijn kind nooit en ik mis haar. En als ik al eens tijd heb voor mijn kind, dan ben ik in gedachten de hele tijd ergens anders. Mijn vrouw vindt mijn baan maar niks, op mijn werk vinden ze mij maar niks...’

‘U kunt niet tellen.’

‘Pardon?’

‘Negen van de vijf dingen die u noemt zijn klassieke symptomen van overbelasting. Kunt u een situatie schilderen waarin u die voelt?’

Ik hoefde er niet lang over na te denken wanneer ik me voor het laatst overbelast had gevoeld en schetste hem de door mij als uiterst stressvol ervaren situatie zojuist voor de voordeur. Inclusief de achtbaanrit die mijn gedachten daarbij hadden gemaakt.

Hij knikte. ‘Zoals ik al zei, ik denk dat het aanleren van mindfulness heel nuttig voor u kan zijn.’

‘Goed, vooruit dan.’

‘Hebt u enig idee wat mindfulness is?’

‘Ik neem aan dat ik dat in de komende uren tegen een flinke vergoeding wel te weten kom.’

‘U bent het al gratis en voor niks te weten gekomen toen u net voor de deur stond,’ zei hij mild.

‘Toen was ik er waarschijnlijk niet helemaal bij met mijn hoofd.’

‘Dat is precies het punt: u hebt circa drie minuten lang voor de deur gestaan, overwegend of u nog een keer zou aanbellen. Hoeveel van die honderdtachtig seconden zat u in gedachten elders?’

‘Een stuk of honderdzesenzeventig, ben ik bang.’

‘En waar zat u met uw gedachten?’

‘In de juwelierszaak, op het politiebureau, op kantoor, bij mijn cliënt, bij mijn dochter, bij de ruzie met mijn vrouw.’

‘In gedachten hebt u zich dus in hooguit drie minuten tijd op zes verschillende plaatsen opgehouden. Verbonden met alle door die plaatsen opgeroepen emoties. Heeft het u iets opgeleverd?’

‘Nee, ik...’

‘Waarom hebt u dat dan gedaan?’ vroeg hij oprecht belangstellend.

‘Dat gebeurde gewoon.’

Als een cliënt van mij zoiets in de rechtbank zou hebben gezegd, dan had ik hem verboden om zijn mond nog een keer open te doen.

‘Mindfulness komt er eenvoudig gezegd op neer dat zoiets u niet gebeurt.’

‘Aha. Kunt u dat misschien wat preciezer uitleggen?’

‘Het is heel simpel. Als je voor een deur staat te wachten, sta je voor een deur te wachten. Als je ruzie hebt met je vrouw, heb je ruzie met je vrouw. Dat is mindfulness. Als je voor een deur staat te wachten en je gebruikt die tijd om in gedachten verder te ruziën met je vrouw, dan is dat geen mindfulness. Dat is alleen maar dom.’

‘En hoe staat een mens dan mindful voor een deur?’

‘Door er gewoon te staan. U doet drie minuten lang niets. U stelt vast dat u daar staat en dat uw wereld niet in chaos verzinkt als u daar gewoon alleen maar staat. Integendeel. Als u het moment verder niet beoordeelt, kan het ook niet iets negatiefs hebben. U neemt de natuurlijke dingen waar. Uw

ademhaling, de geur van de pas gebeitste deur, de wind in uw haar, uzelf. En als u zichzelf daarbij liefdevol waarneemt, dan bent u na die drie minuten van alle stress bevrijd.'

'Ik had niet eens een tweede keer hoeven aanbellen?'

'U had de eerste keer niet hoeven aanbellen. Zonder enige intentie voor de deur gaan staan is meer dan genoeg.'

Ik had het gevoel dat ik met dat basisprincipe wel wat kon beginnen. In elk geval was de spanning uit mijn nek verdwenen. Dat de heer Breitner mij slechts enkele minuten later mijn mantra voor mijn eerste moord zou onthullen, besepte ik overigens pas weken later.

2 Vrijheid

‘Iemand die voortdurend doet wat hij wil, is niet vrij. Hij zit gevangen in de voorstelling voortdurend iets te moeten doen. Alleen iemand die gewoon een keer niet doet wat hij niet wil, is vrij.’

Joschka Breitner
*Onthaasten op de inhaalstrook –
Mindfulness voor managers*

Joschka Breitner vulde de theekopjes nog eens bij.

‘We zorgen zelf voor de meeste stress door onze volledig verworpen voorstelling van vrijheid.’

‘Aha.’

‘Het is een waanidee te geloven dat vrijheid bestaat uit het kunnen doen wat je wil.’

‘Wat is daar verkeerd aan?’

‘De aanname dat je voortdurend iets moet doen. Dat is de voornaamste oorzaak voor de stress die u ervaart. U staat voor de deur en vindt het volledig normaal dat u in gedachten van alles en nog wat doet. Gedachten zijn tenslotte vrij! Maar dat is nou juist het probleem. De vrije gedachten weer zien te vangen als ze ervandoor gaan. U hoeft helemaal niet te denken. Integendeel. U mag gerust ook eens niet denken als u niet wilt denken. Pas dan zijn uw gedachten echt vrij.’

‘Nou, mijn dag bestaat heus niet uitsluitend uit denken.’

waagde ik daartegen in te brengen. ‘De meeste ellende ontstaat wanneer ik iets doe.’

‘En ook dan geldt hetzelfde. Pas wanneer u hebt verinnerlijkt dat u iets níét hoeft te doen als u het niet wilt doen, bent u vrij.’

Ik hoef niet te doen wat ik niet wil doen. Ik ben vrij.

Nog geen vier maanden later zou ik mezelf die vrijheid gunnen. Met alle gevolgen van dien. Ik zou de vrijheid nemen om niet te doen wat ik niet wilde doen. Daarbij zou ik helaas de vrijheid van iemand anders moeten beperken, en wel door hem van het leven te beroven.

Maar ik volgde deze mindfulnesscursus tenslotte niet om de wereld te redden, maar om mezelf te redden.

Mindfulness is niet: leven en laten leven. Mindfulness is: leef! En zo’n gebiedende wijs kan weleens gevolgen hebben voor het weinig mindfulle leven dat anderen leiden.

Wat mij tot op de dag van vandaag zo bevalt aan mijn eerste moord, is het feit dat ik daarbij waardevrij en liefdevol kon genieten van het moment. Precies zoals mijn coach het in mijn allereerste les als nastrevenswaard had beschreven. Mijn eerste moord was een volstrekt spontaan volgen van mijn behoeften vanuit het ogenblik. En zo bezien een heel succesvolle oefening in mindfulness. Niet voor die ander, wel voor mij.

Maar toen ik daar bij de heer Breitner in de stoel zat en mijn tweede kopje thee dronk, was er nog niemand dood. Ik was hier in de eerste plaats om mijn beroepsmatige stress beter in de hand te krijgen.

‘Vertel eens over uw werk. U bent advocaat?’ informeerde Breitner.

‘Ja. Strafrechtadvocaat.’

‘U zorgt ervoor dat iedereen in dit land een eerlijk proces krijgt, ongeacht waar hij van wordt verdacht. Dat is heel lofelijk.’

‘Ooit was dat inderdaad waar ik voor wilde zorgen. Toen ik

studeerde, bedoel ik, en toen ik stage liep en ook nog aan het begin van mijn loopbaan. De realiteit van een succesvol strafpleiter ziet er helaas heel anders uit.’

‘Hoe dan?’

‘Ik voorkom dat klootzakken in het lastige parket verzeild raken waar ze in verzeild zouden moeten raken. Moreel gezien is dat op geen enkele manier loffelijk. Maar wel uitermate lucratief.’

Ik vertelde hoe ik meteen nadat ik was toegetreden tot de orde van advocaten bij DED aan de slag was gegaan, het kantoor van Dresen, Erkel en Dannwitz. DED was een middelgroot advocatenkantoor gespecialiseerd in economische zaken. Inclusief alle strafrechtelijke aspecten daarvan. Een roedel stropdassendragers die zich heel serieus voordeden terwijl ze de godganse dag niets anders deden dan belastingtrucjes uitknobbelen voor steenrijke cliënten en zich bekommeren om de stakkers voor wie, alle inspanningen ten spijt, een proces dreigde vanwege belastingontduiking, economische delicten, bedrog of grootschalige oplichting. Om in deze liga mee te mogen spelen, werd van elke nieuweling verwacht beide staatsexamens cum laude te hebben afgerond en meerdere onbezoldigde stages te hebben voltooid. Van de sollicitanten die aan deze voorwaarden voldeden, werd uiteindelijk slechts één op de tien aangenomen. Meteen na het tweede staatsexamen hier een baan krijgen gold als alle zes goed in de sollicitatielotto. Ik had geluk gehad. Dacht ik destijds tenminste.

‘Dat ziet u inmiddels anders?’ vroeg Joschka Breitner.

‘Nou ja, de dingen hebben zich in de loop der jaren gewoon anders ontwikkeld dan ik het me voorstelde toen ik in dienst kwam.’

‘Dat is het leven. Wat is er in het uwe gebeurd?’

Ik schetste in grove trekken mijn carrière. Ik vertelde over het belabberde aanvangssalaris en de belabberde arbeids-

voorwaarden. Zesenhalf dag per week, veertien uur per dag. Elke minuut omringd door ijskoude carrièristen die in de tredmolen als ezels achter de wortel aan liepen in de hoop hier ooit op een dag partner te kunnen worden.

Ik weet waar ik het over heb. Ik was er zelf zo eentje.

Mijn eerste cliënt was van een type dat nog nooit eerder door DED was vertegenwoordigd. De nieuwe advocaat kreeg de nieuwe cliënt toegewezen. De cliënt was Dragan Sergowicz, maar dat vertelde ik niet. Ik vertelde alleen dat de cliënt een louche figuur was. Waarbij 'louche' een understatement was voor Dragans soort van zaken. Economisch gezien was Dragan echter succesvol en hij was aanbevolen door enkele 'serieuze' DED-clieñten die bij hem in het krijt stonden.

Bij onze eerste ontmoeting zei Dragan dat het om belastingontduiking ging. Dat was niet helemaal gelogen, maar het kwam evenmin overeen met de aanklacht van het OM. Dragan had de voor hem verantwoordelijke ambtenaar van de belastingdienst vanwege enkele kritische vragen het ziekenhuis in geslagen. Toen de ambtenaar in zoverre hersteld was dat hij weer vast voedsel tot zich kon nemen en een verklaring kon afleggen, kon hij zich merkwaardig genoeg niets meer herinneren van de verdenking van belastingontduiking noch van het bezoek van Dragan. Hij verklaarde dat hij domweg ongelukkig ten val was gekomen. Dragans twee vuisten zouden in de jaren daarna nog regelmatig heel wat effectiever blijken te zijn dan mijn twee staatsexamens. Dragan was niet alleen een brute pooier, maar ook een drugsdealer en wapenhandelaar van formaat. Toen ik hem leerde kennen, verborg hij zijn zaken niet bijster ingenieus achter een paar semilegale import-exportfirma's. Zelfs voor DED met zijn uiterst rek-bare opvatting van respectabiliteit was Dragan kortom een onfrisse cliënt, zo eentje die veel geld in het laatje brengt, maar met wie je niet naar buiten toe loopt te pronken. Dat weerhield de partners van het kantoor er uiteraard niet van

om mij in te wijden in alle denkbare financiële trucs, zodat ik die vervolgens tegen betaling bij Dragan kon inzetten.

Dragan werd mijn eerste professionele uitdaging. Ik schepte er eer in zijn ondernemingenportfolio te moderniseren en zijn activiteiten op die manier onder de radar van het OM te houden. Zijn voornaamste bronnen van inkomsten waren nog altijd drugs, wapens en prostitutie. Die inkomsten sluisde ik vervolgens door naar diverse expeditiebedrijven, franchise-ondernemingen en horecazaken waar Dragan dankzij mij in participeerde. Voorts legde ik hem uit hoe je met EU-subsidiebedrog geld voor niet-bestaande aubergineplantages in Bulgarije in je zak kunt steken en met opties op emissierechten inkomstenbronnen kunt aanboren die weliswaar minstens net zo crimineel zijn als drugshandel, maar waarvoor je niemand's botten hoeft te breken, terwijl ze nog van staatswege worden ondersteund ook. Met mijn hulp wist Dragan zijn image naar de buitenwereld in een paar jaar tijd te veranderen van brute dealer en pooier tot min of meer respectabele zakenman.

Ik perfectioneerde alles wat ik bij mijn studie nooit had geleerd. Hoe je getuigen 'beïnvloedt', openbaar aanklagers 'mild stemt', medewerkers 'op één lijn brengt'. Ik was kortom erg goed in het overtuigen van mensen.

'En weet u waarom?' vroeg ik aan Breitner.

'Vertel!'

'Aanvankelijk omdat het in mijn arbeidscontract stond. Ik ben geen slecht mens, echt niet. Ik ben eigenlijk vrij angstig en saai. En plichtsbewust. Plichtsbewustzijn is misschien wel mijn slechtste eigenschap. Ik besef terdege dat het systeem dat ik zelf heb helpen ontwerpen niet goed is. Niet voor anderen, maar ook niet voor mezelf. Een systeem waarin geweld, onrecht en bedrog worden beloond en waarin liefde, rechtvaardigheid en waarheid negatieve waarden zijn, kan niet goed zijn. Maar daarom kon ik nog wel goed zijn. Binnen het systeem dan. Vanuit mijn plichtsbewustzijn heb ik jarenlang

alles gegeven om te zorgen dat dit systeem functioneerde. En daarbij had ik niet eens in de gaten hoe ik langzaam maar zeker veranderde van een ambitieuze cum-laudejurist in een perfecte advocaat voor de georganiseerde misdaad.’

Op een gegeven moment had ik er plezier in gekregen het handwerk perfect te beheersen. Maar perfectionisme is niet alles. Iedere fatsoenlijke advocaat kan het hachje van zijn cliënt redden. Maar dat veranderde niets aan de situatie. Ook in het duurste maatpak had Dragan in de verste verte niets van een serieuze zakenman. Hij was en bleef een gewelddadige gek.

Op grond van mijn zwijgplicht als advocaat kreeg ik meer geestesgestoorde gruwelijkheden te horen dan de biechtvader van Charles Manson. En zelf begon ik concurrenten en mogelijke getuigen van zijn misdaden te overladen met emmers stront, en ik stond er nota bene van te kijken dat ik op een gegeven moment onaangenaam begon te ruiken. Dat wil zeggen, dat had ik zelf niet eens in de gaten, ik moest het me laten vertellen door mijn geurgevoelige echtgenote. Zij was het die ten slotte constateerde dat ik zo niet kon doorgaan.